

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Враховуючи вимоги Закону України «Про карантин рослин» та на виконання доручення голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 09.07.2020 року № 01-01-05/4328 Головним управлінням Держпродспоживслужби в Чернігівській області розроблено Регіональну цільову програму боротьби з карантинним бур'яном – амброзією полинолистою в Чернігівській області на 2022-2026 роки (далі - Програма).

Метою Програми є забезпечення захисту населення від виникнення алергічних захворювань, зниження негативного впливу на здоров'я людей та тварин, покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, збереження природної родючості земель, забезпечення раціонального використання земель, підвищення урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності сіножатей і пасовищ, збереження складу та структури місцевих фітоценозів, нарощування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності експортного потенціалу та збереження економічних інтересів держави.

Програмою передбачається здійснення комплексу заходів, спрямованих на локалізацію та ліквідацію вогнищ амброзії полинолистої.

Амброзія надзвичайно живуча та агресивна рослина, яка відрізняється великою пластичністю. Розмножується насінням, що утворюється в великій кількості (30-100 тис. штук). Навіть зелене насіння амброзії (фаза воскової, молочної стиглості) дуже життєздатне, воно може дозрівати поза материнською рослиною і давати повноцінні сходи і через декілька років. Насіння, що не проросло і залишилось в ґрунті, переходять у стан спокою, який може тривати 5-40 років. У квітні – травні насіння дружно проростає.

Амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.) - бур'ян, що завдає великої шкоди сільськогосподарським культурам, здоров'ю людей та тварин, а також навколишньому природному середовищу.

Надзвичайно велика шкодочинність амброзії в агропромисловому комплексі. Розвиваючи масивну надземну (до 2-2,5 м у висоту) та кореневу масу (стрижневий корінь проникає у глибину землі на 4 м), ця рослина використовує дуже багато води та мінеральних речовин, що призводить до висушування ґрунту та зниження його родючості, значно пригнічується ріст культурних рослин, суттєво зменшується їх урожайність до 40% (ячменю - 28%, картоплі - 21%, буряків - 18%), а іноді спостерігається їх повна загибель. Бур'ян значно погіршує кормові якості випасів та сіна. Амброзія містить гіркі ефірні сполуки, які роблять її токсичною, через що скот її не поїдає, а якщо і поїдає, то це приводить до харчових отруєнь, та зниження якості молока. Вона синтезує хлорогенову, ізохлорогенову та кавову кислоти, а також ефір глюкози, які пригнічують проростання і розвиток багатьох інших рослин. Амброзія здатна заглушити та витіснити не тільки культурні, а й дикорослі рослини, захоплюючи таким чином нові земельні ділянки, змінюючи склад та структуру місцевих фітоценозів.

Амброзія один із найнебезпечніших в Україні бур'янів-алергенів. У період цвітіння амброзії (серпень - жовтень) її пилок здатен спричинити тяжке захворювання - амброзійний поліноз, який призводить до фізіологічних розладів у людини, нападів бронхіальної астми, а іноді і до летальних наслідків.

Пилок амброзії, потрапляючи у очі, ніс, бронхи, викликає почервоніння і свербіж очей, слезотечу, порушує зір, підвищує температуру тіла, спричиняє свербіж, відбувається різке запалення слизових оболонок верхніх дихальних шляхів, що призводить до нападів бронхіальної астми, а іноді і летальності. До того ж, амброзії полинолистій властивий кумулятивний ефект, коли шкідлива дія на організм накопичується: на початку контактування з рослиною можна не відчувати її негативного впливу, а згодом алергічна реакція проявиться в значній мірі. Враховуючи значну алергеноздатність амброзії, що росте в населених пунктах, виникає велика небезпека для людей (особливо похилого віку та дітей), 271 випадок алергічних захворювання фіксований в 2020 році, а в 2021 році офіційно зафіксовано 412 випадків, тому в населених пунктах заходи боротьби необхідно буде проводити першочергово.

Амброзія полинолиста є карантинним організмом не тільки для України, але і для інших країн, зокрема Китаю, країн Євразійського економічного союзу та інших. Засміченість насінням амброзії полиноистої партій зерна кукурудзи та соняшнику, насінневого матеріалу, унеможлиблює їх експорт та, як наслідок, призводить до втрати позитивних зовнішньоекономічних позицій держави.

Розповсюдження амброзії полиноистої на території Чернігівської області

Назва адміністративних районів	Зараженість			Площа зараження, га			
	Кількість міст, Населених пунктів (од.)	Кількість присадибних ділянок (од.)	Кількість господарств всіх форм власності (од.)	На присадибних ділянках	У господарствах всіх форм власності	На інших землях	Всього
Чернігівський	33		59		778,680	47,180	825,860
Прилуцький	47		54		296,608	287,550	584,158
Ніжинський	41		45		345,815	39,570	385,385
Н.-Сіверський	5	1	6	0,02	301,350		301,370
Корюківський	10		10		9,987	0,100	10,087

Як видно з аналізу розповсюдження, найбільш зараженими амброзією полиноистою є Чернігівський та Прилуцький райони.

В зв'язку з непроведенням необхідного комплексу заходів щодо боротьби з амброзією полиноистою, цей бур'ян набуває дедалі ширшого розповсюдження на території Чернігівської області.

Враховуючи вищезазначене, боротьба з цим небезпечним бур'яном потребує особливої уваги та системи спеціальних заходів, визначених Програмою.

Фінансове забезпечення здійснюватиметься за рахунок коштів обласного бюджету (не більше 50%) та бюджетів територіальних громад (не менше 50%). Загальний обсяг фінансування складає 16815,110 тис. грн, в тому числі за рахунок коштів обласного бюджету – 8407,555 тис. грн.

Реалізація Програми дасть можливість на кінець 2026 року суттєво зменшити площі зараження амброзією полинолистогою на території Чернігівської області (до 50%).

Враховуючи вищевикладене та з метою ефективного здійснення локалізаційно-ліквідаційних заходів щодо карантинного бур'яну – амброзії полинолистогої, зменшення негативного впливу цього бур'яну-алергену на здоров'я людей та тварин, екологічний стан навколишнього природного середовища, врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність сіножатей і пасовищ, склад і структуру місцевих фітоценозів та для збереження природної родючості земель, а також враховуючи зростаючу динаміку поширення цього регульованого шкідливого організму на території Чернігівської області, необхідна Регіональна цільова програма боротьби з карантинним бур'яном – амброзією полинолистогою в Чернігівській області на 2022-2026 роки.

Начальник

Юрій ПАВЛІШЕН